त्रिंशत्श्लोकीपत्रे २९
इयंहेमाद्रिकृतौतिस्वर्गसोपाने

आगतेऽग्न्याधानप्रभृतिसत्वागतेऽग्नेश्वरंदेवंगृह्यदक्षिणाग्निंगुहेमात्मनः आशौचमेवग्रहणिनृतश्लोकायाश्लोकरोध
हेतोः तत्रस्मार्त्तक्रममुल्लंघ्यलोकप्रसिद्धक्रममनुसरन्नुगर्भविषयनिमित्तमाशौचंप्रतिपादयतिषण्मा
सेति अस्यायमन्वयः यज्ञमाणस्यांतरेषुषण्मासानामन्यतरेषुमध्येषु स्वयुरुषनिहितेनर्त्विग्यजमा
नत्रेण्यश्रपूर्णाधिपवेगर्भोविनष्टश्चेत्तो मातापितृभ्यां तन्माससंख्यासमंदिनं तेषांमासानांगर्भाधार

षण्मासान्यंतरेषुस्वयुरुषविहितोगर्भोमात्रेवाःनष्टयमातापितृभ्यां तन्मासंसंख्यासमदिनमशु
चिःस्यात्सद्यःसपिंडाश्चेन्मासद्वयेनुत्रिदिनमशुचिःस्यात्सद्यःसपिंडाश्चेन्मासद्वये
नुत्रिदिनमशुचयोनः परस्परंवसाच्चातुर्वर्ण्यस्यतुल्यंवयमितिदर्शियश्चोच्यतेऽशौचमात्रं

त्वौदारण्यप्रत्येकंपाप्तासंख्यातमासमानिदिनानियस्मिन्काले तन्मासमितिमासः तथाचापस्त ग्रम०
र्थःगर्भाधारणमासमारभ्यैतन्मात्यमादिंकृत्वायन्मासाभ्यांतरेषुगर्भोविनष्टः तन्मासंसंख्यासमा १
मदिनमानीति अत्रयद्यप्यविशेषेणोक्तंतथापिचतुः ॥ २

यमासमारभ्यपर्यंतंद्रष्टव्यं आधेमासत्रयेत्वविशेषेणत्रिरात्रमेवमाहुःसपिंडानुशौचं च
थाचमरीचिःगर्भस्रुत्यांयथामासमत्रिरेतन्मेत्रयरन्ति अत्रिरेआधेमासत्रयःउक्तमेप्राण
जातौत्रयोदिवसाःशौचंहैनंवसूःमासत्रयेत्र्यहमितिशौनकोत्केः सप्तमेतरेपिस्त्रीभि
वेमात्रस्त्रिरात्रेस्यात्सपिंडशौचवर्जनमिति एवंमानुरणेशौचमधिनिधायसपिंडानामाह
ःसपिंडइतिसपिंडाःसप्तमषष्ठपञ्चमेषुद्व्यादिषुस्नानेनशुद्ध्युःसद्यःशौचंसपिंडानांगर्भ
स्यपतनेसतीतिस्मरणात् एवंसपिंडानांचतुर्थमासादित्रयेशौचेणसद्यःशौचेप्राप्तेपंचमषष्ठयो
विशेषमाह अंसइति चंद्रमा— मानामधेयदृष्टेपासदंपंचमषष्ठाभ्यांतत्रसपिंडाश्चि
दिनमशुचयस्युरितिसंबंधः यानेमानुर्यथामात्यंपित्रादीनादिनत्रयमितिस्मृतेत्रयातःपंचम
षष्ठयोरितिवचनान्नुयातन्नाष्टःपंचमषष्ठमासोपलक्षणपरःअन्नःषण्मासादर्वाक्सप्तमाष्ठ

Digitized with financial assistance from the
Government of Maharashtra
on 11 June, 2017

मप्रायश्चित्तं स्यात् । अशौचमिति शौचः शुद्धिप्रयोजनमनेनेति वचनः प्राणवियोगे दशाहं नान्यः । विप्रतिपत्तिप्रियावचनं स्तेर्दशाहाशौचशौचविप्रतिपत्तौ दशाहं शावमाशौचमपिण्डेषु विधीयते । जातेषु यथा प्राणः प्राणरहितेषु विच्छिन्नदशजननं जन्मनिमित्तमाशौचं कृत्स्नपूर्णप्रस्थे वनशावशौचेनजननाशौचनिवृत्तिः किंतु जन्माशौचेनैव शिष्टपरमनिमित्तमाशौचनिवृत्तिरिति ना

जन्माशौचांतरालेयदिशिशुर्म्रियतेतावदृशाहंकालेनिःप्राणीनिःपतेत्
अजननमजनिमत्तमाशौचमस्येवकृत्स्नंप्राकृतानिच्छेदनाद्वैत्रिधनमुपगत
लअहेरोवशुद्धिःसर्वेषांसतिकापासिद्धचत्यकलकंप्रशुद्धिकृत्सद्य २

यःतदुक्तंबृहन्मनुना दशाहाभ्यंतरेबालेप्रःमानेतस्यबांधःशावाशौचंसकर्मसत्याशौचंविधीयत
इति यदिचैःजननमानंतरंनालच्छेदनाग्राकृतिधानमुपगतमतहिसर्वेषांविप्रादीनांअहेरोवशुद्धिःस्या
दितिशेषः दशविषयेसतिकापाप्रशुत्कलकंपूर्णदशाहे प्रवसवनिमित्तंस्यात्शावशुद्धिकृत्सद्य

प्रवसथनिमित्तमेवसवनिमत्तावमित्तिनाह्नः मातृमाजातौयदितत्तोप्रसःसूतकएवनु सूतकंसत्क
लंमातुःपित्रादीनात्रिरात्रकमित्तिमेयं मातृश्छिद्यतेनालेनावत्रप्राप्नोतिसूतकं छिन्नेनालेवनः पश्चा
त्सूतकंतुविधायतत्रतिवचनात २ एवंकालविशेषेणदशाहाद्यौचावयवाद्यमभिधायतोवस्था वि
शेषादपिनदशवादेतन्मातृपक्षेनाह स्नानंत्वाजिति मातृतः प्राक्नामकरणात्पूर्वंपरेद्युर्बालेस्नानंप्रातरेव

स्नानंतुद्वौ प्राक्नामतोऽहःपरेद्युरग्रिदग्धेऽग्रिदग्धेत्वाग्निसद्यस्तदुपरिदिनप्रातरशुचौदेशेत्रिरात्रंत्रि
दिनमित्यर्थाप्राप्तावाऽशौचं मातापित्रोस्तुलुप्तेत्रिदिनमस्नानेसन्निधौनष्टचेष्टे ३

तत्रमित्तमाशौचंप्राक्नामकरणात्सद्यःशुद्धिरित्तिशौखन्यनेः नामकरणादूर्ध्वंदशमजननतोदं
तजननाद्यत्किंपरेद्युरग्रिदग्धेऽहः एकरात्रं अदृष्टदंतकन्यासुबालेषुचविशोधनमित्तियो दश०
वत्क्यवचनात् अदृष्टदंतसद्यः शुद्धिः स्नानमात्रं आदंतजन्मनःसद्यस्तिवचनात् तदुपरिदिनप्रा ३
तरशुचौस्नात्वेतदुपरिदशमादूर्ध्वंयावत्रिवर्षंचूडाकरणादिनेपरेद्युरेकरात्रं अदृ
ष्टचूडात्रेशाकीस्नेविनिवचनात्क

नशौचेत्वग्निरित्याह सद्यौऽग्निरशौचेकृतशौचेपरेत्रिरात्रंनिर्वृत्तशौचकालानांत्रिरात्रा
छ्रिष्यस्तरतिमनुवचनात्ववर्षत्रयानंतरमावडुपनयंत्रिरात्रमित्याहत्रिदिनमितरथाव्रतादि
निरतरयांश्चकृतशौचेपित्राद्यात् कृतशौचेपिसंस्थिते तदुपरिवर्षत्रयादूर्ध्वमकृतशौचस्या
पियावडुपनयनंत्रिरात्रमिति त्रिरात्रमाव्रतादेशादितिवचनात् एवंशौचस्यावि शेषेणज्ञात
दंतमरणेमातापित्रोरपिसद्यःशौचादिप्राप्तौनदशवादमाहमातापित्रोर्मृतपुत्रस्यादिशब्द
श्रवणेशुज्ञातदंतेमृतेमाता* एतच्छौचविशेषमभिधायज्ञात्यौशौचमाह ज्ञातिमाशौचमि
ति तदुपरिउपनयनयज्ञानंतरज्ञात्यशौचेदशाहादिकमितिमाधवः दशरात्रमतःपरमिति
यत्तनात् एवंविशेषेण* स्त्रिरात्रमेव बालानामजातदंतानांत्वहाच्छुद्धिरितिकश्यपवचना
त् वैदिकादग्निसंबंधादग्नुदधाद्दग्ध्वाऽग्निमित्यंतरात्मः एतत्सर्वंस्नानंप्राक्नामतोऽर्वाक्
दशमजननतोऽहःपरेद्युरित्यादिनोक्तंसन्निधौशिशुप्रलये दिनत्रयमित्याहसन्निधौनष्टइति सन्निधौ
नष्टचेदिति सन्निधौत्यसमाप्तेनष्टायस्यतस्मिन्मृतइतियावत्तःअसन्निधौतुशिशुमरणेऽतिक्रां

ताशौचमतेत्रजननिमाह: तदुक्तंव्या० घपादमुनिमाह्येवमपिसर्वेषांप्रतिक्रांतेतथैव
चऊपनातेऽविषयंतस्मित्रेवातिकात्यजमिति: अयमर्थ: वयमित्रिवर्षादिरूपेर्षादिरूपेयदाशौचं
प्रादंतजन्मन: सद्यस्त्यादिनावा क्यविहितंतत्सर्वेषांब्राह्मणादिवर्णानांतत्यमवशिष्टंउप०
नीतेपुनरुपरतेदशाहादशपंचदशरात्रिप्रादिनाचौनात्येवंविषममाशौचंब्राह्मणक्षत्रियसं
त्रेयोपनातोपरमएवप्रतित्यजंप्रतिक्रांताशौचंभवति नवयोवस्थाशौचादिक्रमइति३ अथ
चतुर्थपक्षं तमाद्यानर्हपक्षजप्रतिक्रांताशौचंभवति नवयोवस्थाशौचादिक्रम यद्यस्यायमर्थ
: जन्मनउर्ईगुनवत्रेप्रपूर्णादिवर्षेप्रसंजेगतसंत्यंजेमतरतियावन जनिकरः पितामातृजननी
मातासोदराभ्यानरसेषांदशाहमाशौचमित्येक पक्ष: गर्भ: मस्रवेतेमातुर्दशाहंजातेजन
योः कृतेनाप्तिमादधाणामितियैग्यंवचनात्: पक्षांतरमाहमदे ग्रथवाग्निपित्रादित्रस्त्रिरा
त्राशौचेऽस्त्यन्यमेवाधिकं तत्रपक्षसतकंकर्मनिधिकारिलक्षणंदुर्धर्मसमाक्षमसाम
योः सूतिवस्यात् ग्राशौचमितिशेषः सूत्रत्रस्त्रयुस्मनिहितरनेनपरमुपुरुषनिहितेज

त्रिरात्रंसपिंडैः सदयमानमितिनाव एनत्रपक्षद्वयंत्रिरात्रदशरात्रेवाशावमाशौचमित्यनेनद्विवर्षज
नयोः सनकंमानुरेवहीत्येनद्वारमानंसमयेविज्ञेश्वराचार्यैः स्पष्टीकृतं ग्रथस्त्रीपुवयोवस्थाविशे
षादशौचविशेषमाहि करोत्यनर्हनस्त्रीहिति नामकरणादूर्ध्वं क्षौरकालादर्वाकयावन्नक्षौरकाले
मनासुस्त्रीपुंसयासुत्रिपुरुषविषयेषावत्रिपुरुषविषययोर्ज्ञातिः समानमात्रेणयुक्तेन ग्रत्रत्रिपुरु

उनधेत्यसंज्ञोनानिकरजननीमोदरणांदरंयहास्यस्त्वमेवैकवाग्दानतोः रधिकमि
रविषयेशौ ग्रकंत्रिरात्रंस्त्रीपुंसानेनयुक्तेत्रिपुरुषविषयेज्ञातिरासौरकालादर्वाकवाग्धा
ग्दानतोः स्वाधिनिरुपयमनात्रतंगत्रे

परत्रनेनकन्यानामपिजंत्रैपुरुषं ग्रप्रतानांतुस्त्रीणांत्रिपुरुषंविज्ञायनरतिवक्ष्यिशेषमाहि मतंएनत्त्व
यद्यशौचेप्रचरत्यांचकन्यायांमद्यंशौचेविधायतरत्यापत्तौवोक्तेयं चरकरणदनंतरंवाकदाचारंभकेप्रत्यय
हेनज्ञातिःयुक्तेदिनिपर्यंतमबंधः ग्रस्मदनकन्यासुबालेषुचविशौधनमितिस्मरणात त्रिपुरुषयमनात्वोक्त

डॉ. भाऊ दाजी स्मारक
DR. BHAU DAJI MEMORIAL

सादाविपित्रानमेवेत्याहस्नानदेशांतरस्थस्य मासत्रयेणैवशय्यासत्यस्मात्ते पक्षिणानयाग्रहस्थेन
वमाहुर्यावद्धर्वमानेनयच्चनात्रिवशिष्टवचनात् देशांतरमनंगत्याक्षीबेवैखानसेयतौ मतेमानेन
मुद्यतिगतिस्त्रावेचगोत्रिरात्रमित्यत्रराद्यदेशांतरलक्षणंप्राहबृहस्पतिः मद्याहानद्यंतरंपत्रजिरि
वस्त्रिरात्रधारकः वाचोयत्रविनिर्द्येतनदेशांतरमुच्यतेदेशांतरेवदंमेकेषष्टियोजनमापद्यते चत्वारिंश
द्दत्यन्येत्रिंशदत्यतथैवचरणस्यार्थवादमाह -अथपित्रविषयस्यनिदेशाकथाविशेषास्यवदेशमर्या
कालेचमनुष्यमरणेसुतानांस्वस्यनानिविहितंदशाहादिकमेव पितृविषयस्यत्वत्रपिनात्रमानाधिक्य
शौनोचिषयोमस्यनिमायःतथाचपितरावेनमनोस्यानाहरास्नेहिपुत्रकःअत्वानदिष्टिनमारभ्य
दशाहंसूतकीनवेदितिवचनादिति-अथरमनुविशेषमाह ।मातुःसपुत्रायामपेतायांमातृबंधिनो
नमः संवत्सरेअनीतेपित्रिरात्रमनुचिनेवेदिति-अत्रमातृग्रहणंमातृनिष्ठोनेजननाशौचयुक्तिमैवेति ।
सूचिनं तथाकंनाशुद्धिःप्रसवाशौचवन्नानेष्वदितेरुपनिदेवत्वेन एतदतिक्रांताशौचंसर्ववर्णसाधा
रणत्वादहदमतिक्रांत्यशौचममानमितिहृदयतिक्रमस्यैव ॥

स्मान्-प्रश्नोपेक्षरहमेवहि सर्वेषांवक्ष्यरेपूर्णेप्रनेदत्वोदकंशुचिरितिवचनात् तुल्यैवयमिमर्वेषामतिक्रा
नेनयैवचेमि व्याघ्रपादवचनाच्च ६ एवंकुलोत्रवसतांशौचमुक्तंकुलांतरिनामपिसतांनामाशौ ।

शावेनानेदशाहत्रयनिविषयकेप्राक्त्रिमासाच्चिरात्रंपक्षिणयाःषष्ठमासादिनमिहनवमास्यान
न स्नानमात्रे स्नानदेशांतरस्थेत्वथपित्रविषयदेशाकालौविशेषास्यंस्वमातुःसपत्न्यांद्विनमिह
मतिक्रांतशौचंसमानं ६ पित्रोर्गेहेमरणंप्रत्येसपत्नमरणयोरेकारात्रिरात्रेस्यानांपित्रादिका ।
नामथपित्रमरणेऽहरुत्पन्नाच्चिरात्रं प्रेतेष्वाचार्यमातामहद्विनत्रुतत्रोत्रियत्रिरूपमाज्ञ्यस्थायी ये
पुत्रिरात्रंत्रिदिवसमशुचिःसोदकस्यनयत्र ७

चमाहु मघमादित्रिभिर्वृद्धैः पित्रोरिः
मादिभिःपित्रोःमातृव्यपित्रोर्गेहेमरणंप्रसवमरणयोःसम्यगदायापरिणीतायाःयेप्रसवमरणो
नयोःपित्रादिकानोमेकरात्रिरात्रेस्यानांयद्यपिसमानगोत्रपरिणीतकन्याप्रसूतासमानोदकत्वेनदा

तस्याः पित्रादिकामोक्तमानमेकरात्रत्रिरात्रैस्तत्प्रसवेएकरात्रंमरणेत्रिरात्रमित्यर्थः शुद्धेश्चौर्ज्ज्वैहिक्यस्य
सेननस्तीहेप्रसूतायास्तायाश्चपितृपक्षाणांसर्वेषामाशौचनावेदश्रुतिः तथाचविष्णवचनंमेस्कृता
मुद्धोषुमाशौचंपितृपक्षेनश्रूयतेमरणेचित्तत्रेहेम्नांतदेकरात्रंत्रिरात्रंचेतिश्रुतिरपितुमरणेऽधि
कृत्यत्रिरात्रमित्यत्राधिकृत्यहेमाधिकारानरसूचना अतएवाः परिणतकन्यायाः पितृमरणेमातापि त्रो
मरणेत्रिरात्रंपित्रोरुपरमेसतीनामतदानीमुक्तयंनयेत् त्रिरात्रेणैवशुद्धिस्यादित्याहभगवान्यमः नि वृद्ध
यज्ञवल्क्यस्मरणात्प्रेतेभ्राचार्यमातामहदौहित्रसुतश्रोत्रियर्त्विक्सयाज्यस्वस्रीयेषुत्रिरात्रेणशुद्धिः
कंवेपदाध्यापक-आचार्यः एकशाखाध्ययनक्षमः श्रोत्रियः ऋत्विक्सध्र्यो दियज्ञकर्मकृत् सयाज्य
यजमानसहितः स्नाद्योगेश्वरः शपनायतुयः त्रिनेसति श्रोत्रमध्यं वेदमध्यापयेद्विजः साङ्गचम
रहस्यंचतमाचार्यंप्रचक्षतेएकदेशमुपाध्यायऋत्विग्यज्ञकृदग्नेरनि शोषाः प्रसिद्धाः एतेषुमृतेषुत्रि रामः
रात्रं सोदकस्नानंचतिसमानोदकः समनुरुषानंतरसप्तपुरुषावसान ७

यस्तुनयत्रजातःशौचेमृतेशौचेवाचिरशुद्धिः स्यात् यथाह्यत्रि श्रद्देमातामह्या
चार्यश्रोत्रियशुचिर्नवेदितिप्रत्यक्षं मृतेचक्रियायांचत्रिरात्रेणशुद्धयतीति बृहद्यज्ञवल्क्योपि संस्थि
तेपक्षिणांरात्रिंदौहित्रेनगिनासुते संस्कृतेनुत्रिरात्रम्यादेवधर्मविदोमतमिति मनुरपि जन्मन्येको द
कोदकानांनुत्रिरात्राबुद्धिरिष्यतेश्रावस्यशौचेविशुद्धंतित्र्यहात्सदकदायिनरति ७ अथाष्टमंत्र-अपक्षिणा

पक्षिणापशौचमत्रिकदुहित्सुतमहाप्राप्तिबंधुत्र्ययोतेवासिष्यसक्रमुपित्र्यसुरभगिनिकाना
गिनेयप्रयाणे

शौचमित्तिस्मृतिगाद्योनागिनोयोनैताः प्रसिद्धा तेषांप्रयाणेमतौमातामह्योश्चविरता
योपित्रोः स्वसरिमातरष्वसरिचिरक्षसश्चिरतायोमातुलेचरनेमातुल्यांमातुलपत्न्यांचविरतायो
पक्षिणापक्षिणीशौचंशौचकरणं शुद्धयोमज्योतिरिति स्वविषयत्वमतोस्वदेशाधिपतौनष्टेमृते ग्राम ना
येचनष्टेमज्योतिरेवकालः शुद्धिहेतुरमानेज्योतिरादित्योनक्षत्रराशयस्मिन्मज्योतिर्दिवानष्टेयावत्

र्यदर्शनेऽप्युद्धिर्नक्षत्रदर्शनाद्युद्धिः रात्रिमहोरात्रमशौचमानपर्वतमेवाशुद्धिः सूर्यदर्शनाद्युद्धिरित्यर्थः उ
न्येषांपूर्ववृत्तेत्रिरात्रमुक्तंतेषांपुनः पक्षिणीकथनदेशाकालादिनेष्टतोव्यवस्थापनीये एतस्यपक्षि
ण्यानिधानस्यचसुरयाश्वनगिनांमानुष्यांश्चमानुष्येपित्रो स्वसरिनद्वयपक्षिणीसपत्येनिघ्नांमे
तिमिति तथाचमानुष्येश्वसुरमित्रेगुरौगुर्वंगनासुचश्रोत्रीचपक्षिणीरात्रिंमतामहीयदानि

मातामह्यांचपित्रोःस्वैरस्वसरिचरतेमानुष्येमानुष्येमातामह्यांचा
धोमज्योनिरेवस्वविषयपतौग्रामनाथेचनष्टे ८

तथाचपक्षिणामसंविज्ञेयोनिसंबंधेमहाभारतिनिवेश्यादिवचनानिमसंज्ञयोमज्योनिरेवेसत्र प्रे
तेराजनिमज्योनिर्यस्यस्माद्विप्रवेस्त्रिनाप्तनिमनुवचनमसत्यं ग्रामेश्वरेकुलपतौश्रोत्रियेवानपत्यिनि।
श्रोत्रियेपंचत्वमापन्नेशुद्धिर्नक्षत्रदर्शनादिति बृहद्याज्ञवल्क्यवचनमसत्यं ८

ग्रथनवमंवृत्तंत्रिष्वेति एकदेशाध्यायकउपाध्याय ग्रनुपाचानोंगप्रक्रमगोत्रस्यतुदृश्राद्धपुरुषानं
तरंसप्तपुरुषावसानःस्तरस्यक्षेत्रेषुत्रिष्वादिषुप्रमीतेषुएकारात्रमहोरात्रमाशौचमितिऋषिःतथास्य
ग्रहपरमनोमानुष्येएकारात्रं तथामघस्यचारिणीचैकरात्रंएकाचार्यपिनीतःसघस्यचारीतस्मिंपुमते

त्रिष्वोपाध्यायबंधुत्रपुरुतनप्यबार्यार्यामगोत्रानूचान्यैनश्रोत्रियेषुसत्रेषुपरमनोमानुष्येचैकरात्रंरा
त्रिंसघस्यचारिण्यधनुक्रोथमपिसज्यसंबंधयुक्तेस्नानंवामोयुनेम्यादिदमसकलंसर्वत्रेषुतुल्यं ९

रात्रिंग्रहोरात्रमाशौचमिति गुर्वंनेवास्यनूचानश्रोत्रियेषुसत्रेषुचेतियाज्ञवल्क्यैरुक्तस्मरणानबंधुत्रयग्रह
णेनान्यबंधवपिनबंधवोमानबंधवस्योपग्रहणे विज्ञानेश्वराचार्यैरप्यानत्वान्न त्रिरात्रमाऊँरुरात्रमाशौचार्थे

संमिश्रेसन्निधानस्यशुद्धेश्चयत्रोक्तंद्विरात्रमितिसप्तमिशुद्धिमनुस्मरणात्-अहमेकोदकानांतुजोऽन्यजानामृ
क्थसंप्रतिपत्तावित्यनेवचनात्-असपिंडेषुस्वेऽन्यमित्यनेनएकरात्रमितिविद्यात्स्मरणात्-अन्येषांपु
नर्ग्रहणंतेषामसन्निधानादिनाऽवस्थाद्रष्टव्या श्रोत्रियस्यसमानग्रामिण्येतिव्याख्येयं एकाहंस
ब्रह्मचारिणिसमानग्रामिणोश्रोत्रियस्त्याख्यायनवचनात्-ग्रथतुकथमपिस्वल्पसंबंधयुक्तेस्ता
नेवासोयुतंस्यादित्यत्राथशब्दोऽधिकारांतरसूचनार्थः कथमपिकेनापिप्रकारेणस्वल्पेनापिसं
बंधेनैनिनजिन्यादोसन्निनेस्तानेवासोयुतंमतंवैद्यंस्तानेवशुद्धेस्यात् नान्यदित्यर्थः तदुक्तंयाज्ञवल्क्य
मुनिना नजिन्यांसंस्कृतायांतु स्नातेपिचसंस्कृते पितृमित्रेज्ञातिश्रेतादाहित्रेनजिनासुते ज्ञातमेके ६म०
त्रस्युतेचैवसद्यः स्नानेनशुद्धतीतिरहस्यं सकलमाशौचं सर्वत्रैवेतुल्यसाधारणमिति।
स्पष्टं ए॥

रद्दानामाशौचमध्येश्राशौचांतरमस्त्रियास्तेनस्त्रिर्णयंदशमहस्तेनाहःशुद्धाशौचप्रदानाशौच
स्यमध्येयदितुपुनरपरंश्रूयतेपिसमंदशाहाशौचमध्येशाहमाशौचे स्वल्पकंचस्त्रियारात्रा दि
कमाशौचंवा सजातिसमानजातीयंजातावाशौचमध्येजातावाशौचंप्रतावाशौचमध्येप्रतावाशौचंप्रे प्र
वति तदाऽपूर्वविद्धशौणाशुद्धिःसमंस्वल्पकंचेत्यनेनस्वल्पाशौचमध्येचमध्येप्रतिसमदीर्घस्त्रि

यदाशौचस्यमध्येत्यपरमपिसमंस्वल्पकंवा सजातिप्रेतेजातंप्रेतंवायदि भवतितदापूर्वेणशु
द्धिःद्वाभ्यांतुत्रिभिरहोभिरहरहरेवावाशौचेतपिऊर्ध्वंतुरुपरागेनक्षत्रेक्षणात्मतत्वो

१०

चस्यनपूर्वेणशुद्धिरित्यावेदितव्यं मनुक्तमुपरागसमा स्वल्पाशौचस्यमध्येतुपूर्वोदाहार्यशौचभवेद्य
दि नपूर्वेणविशुद्धिःतत्कालेनैवशुद्धतीतिप्रेतेजातंतरंवा तथाप्रेतेप्रेताशौचमध्येयदिजातं
तरंविज्ञातायंजनतशौचंभवतितदानुपूर्वेणप्रताशौचेनैवशुद्धिः एतेनाशौचमध्येसं

ज्ञातस्यप्रेतशौचस्यनपूर्वेणशुद्धिरित्यपिनंशावेनशुद्धतस्तिनेसतिः शावशौधिनात्रिस्मरणात्
द्वाद्वाभ्यांनदशत्रिशौचेरात्रिमात्रावशौचेयथाशौचांतरंपूर्वोक्तं नवेनूनदशाभ्यांप्रथमदिनाभ्यांशु
द्धिःत्रिभिरपरदिनैः र्यात्रिभिर्नोनायशौचे यात्रिभिः यासःप्रहरस्तन्मात्रावशौचेतुरात्रिप्रहरशौचे
त्रिभिरपरादिनैः उनरदिवसैः शुद्धिः पूर्वशौचाधिकत्रिभिर्दिनैः शुद्धिर्नपूर्वशौचशौचमात्रेणेति
नायत्रिरात्रिशौचेसतिद्वाभ्यांप्रभातेतिसतिः सत्येनेतिगौतमवचनात् पित्रोर्विप्रोमाह नेवा
शौचेनपित्र्यमितिश्रुत्याशौचमध्येपतितंपित्र्यंमाह संबंधिश्राशौचंतत्पूर्वोशौचेणनेवशु
द्धेनपितुपरुपरमेमातुर्वोपरमेनहृन्माह्मनेवशुद्धिर्द्विभिस्त्रिभिस्त्रावःतयोर्मातपितरविरतिभि
मित्तयोः परस्परसत्रियातेपितृपूर्वशौचेणशुद्धिः किंतुमाताशौचमध्येपतितस्यपित्राशौचस्य
नसंकोचःमातुस्त्रिशौचमाह्मपितुरुपशमनेपक्षिणीमातर्यापितरिपितुरुपशमनेपित्राशौ
चमध्येमातमयोमाउर्मरणेज्ञातेसतिपक्षिणीअधिकाशुद्धिहेतुर्नउपाचतहृन्माह्मितिन्या
यः तथाचस्मृतिः मातर्यप्रमानायामशुद्धेस्त्रियतेपिता पितुश्चौवेणशुद्धिःस्यान्मातुः कुर्यात्रिय
क्षिणीमितिः १०

DR. BHAU DAJI
डाक्टर भाऊदाजी इत्यारव्यस्मारकम्
MEMORIAL

अथैकादशाहृत्यं सर्वत्रितिसर्वमितिहृन्माशौचंयद्याशौचांतर्मध्येएवंविदिमृतेनवतिमदाशौच
मानेनादशाहृमध्येयान्यवशिष्टदिनानितावन्मात्रेणशुद्धिः मनुज्ञातादिनाद्वारभ्येत्यर्थः एवंनिदि
नाद्याशौचेविद्वष्टं प्रोषितेकालशौचः स्यादितियाज्ञवल्क्यस्मरणात् दाहाद्दाहिनाशौचहृन्मा

सर्वेत्वाशौचमेतन्मदिविदिनमितिदंशुषयात्रेणशुद्धिदहिर्दाहा हा दाहिनाशौचर
णदिवसतोन्यत्रकुर्यादशौचः पूर्णेस्नात्वासचैलंविद्वत्कृतोवहेकाः सूतिका-
शुचिश्राद्धात्रंतयोर्यापितृसुरकरणेविंशेतिसंयुग्मस्तु ११

शौचंआदियोमाधिकेमतेदाहाद्दाहादिवसतोदशादिनंकुर्यात्तेः मयुनर्मरणादिवसतः अ
न्येत्रअनाहिताग्नेर्मरणेविद्विवसतः कुर्यात्ततदाहदिवसत अत्रपित्रत्रकृतेसाग्रेः
स्कारकर्मणः शुद्धिः संचयनदाहात्मकस्यपतिघात्यगिवचनात् आशौचांतेयमुकृत्वा

शुचिर्नयतिनक्तानक्तपूर्णेत्यादौ पूर्णेऽग्नौचेत्येवं। तथास्त्रियथानयतिनथा स्नात्वा।
विहिकायाविशेषमाह सूतिकात्विति सूतिकायुनस्त्रिंशद्रात्रंविहितंकर्तव्यंतत्सूतकार्यंयो
ग्यानशुद्धानभवतीत्यर्थः एवंस्नात्प्रसवेपुत्रस्यप्रसवेतुविशेषमाहवैश्यानिपुत्रसूत्वितिपुत्रज
ननानुविंशद्रात्रमुभयकार्येयोग्यानभवतीत्येवाक्षमः सूतिकापुत्रवतीवैश्याद्रात्रैकर्माणि
कारयेत्माभैषज्यंजननाभिनिक्तनालात् ११ अथवादशरात्रं निर्दशेति निर्दशेत्यत्रअ
शमशपिंडस्वर्णानिर्दशदिवसमशुचिर्भवति एतदहोरात्रमनडुहवारिणौक्षिणोऽमेध्य।
क्षीरिणोज्ञेयंतनडुहवासिनमदत्तमखदन्क्षिरात्तदाक्षीनक्कदाराश्रमितिज्ञेयं तथाच।
मनुः अस्पिंडोद्विजंप्रेतंविप्रोनिर्दशबंधुवत् विशुद्धिस्त्रिणमातुरामांस्वबांधवान् यद्यन्नमा
नितेषांतुदशाहेनैवशुध्यति ॥ १

णा मातुरान्स्वबांधवान् यद्यन्नमनितेषांतुदशाहेनैवशुध्यति अनदन्नन्नमेवनचेत्स्यग्देवमे
नुरनिःस्रवासवर्णानिर्दशनदुक्षाशौचःपक्षीनायस्यनिर्दशंनस्मैरुक्मशौचयस्यमः तथादि
ब्राह्मणश्चेच्छूद्रंनिर्दशेनदामासमशुचिः तथाक्षत्रश्चेत्तब्राह्मणंदशाहमित्यादिज्ञेयं एवंक्षत्रश्चे

निर्दशात्यंप्रमीतंदिवसदिवसमशुचिर्को थासवर्णेनदुक्षाशौचोयानाथमा
द्यक्रतुज्ञानकल्पागात्सवेनैवशुध्येत नीत्वोपाध्यायमानाधित्परमगुरुन
ग्रयचारीसदोषान्तेयोऽन्यनिर्दोषस्यक्षत्रमपिवित्तंनंक्षपतेवश्यमेव १२

सवर्णःपर्वसवर्णमुपलक्षणंतत्पर्वोवाक्षत्रंबालत्रयंछेदनक्षाशौचमितिवचनात् अत्रनिर्दशोपस्या
शमित्यादौप्रेतसदनंलक्ष्यते एतस्यापवादमाह अथानाथमिति अनाथंप्रेतंयक्रतुज्ञानकल्पा
गा नयेत्आद्यक्रतुज्योतिष्टोमः आप्तवेनैवशुध्येत्सानेनौवशुद्धोभवेत् एवकारेणसानांतर

रमाशौचनिवृत्तिः पादिनायद्याहपाराशर्यः अनाथंब्राह्मणंप्रेतंयेवहंतिद्विजोत्तमाः पदेपदेयज्ञफलं मानुषव्यञ्जनंतेनतेषामप्युनंचित्यांपंचाशुर्मणां कुशावगाहेनाशौचंसद्यः शौचंविधीयतइति अस्नेहवेत्राग्नब्रह्मचारिणोविशेषमाह नाग्नेर्निरुपाध्यायादाशौचानिर्दशब्रह्मचारीसदोपनाकृतवेदिति व्रतचारीव्रतान्तस्नातस्नातकस्तत्रनिमं आचार्यविरुपाध्यायान्निर्दशापिव्रतीव्रतान्तियाज्ञवल्क्यश्च नात्र्यनिर्दशरोदोषमाह नेत्यन्यमिति तेनोरुपाध्यायादिश्रोत्रंनिर्दशः अन्यंनिर्दशंकुर्वतो व्यधब्रह्मचारिणः विरतंविप्लुतंचिरार्जितमितियावत् व्रतमप्यव्रतंभवति ब्रह्मचर्यच्युतोवतात्यर्थः ब्रह्मचारिणः वकर्मणाश्रुतान्निवृत्तिरन्यत्रमातापित्रोरितिवक्ष्यतिवक्ष्यतिवक्ष्यति १२

रामः १२

एवंनिर्दशरात्रौशौचमुक्तानुगमानाशौचंत्रयोदशरात्रेनाह तुल्येकृष्णानुयोनेब्राह्मणस्यब्राह्मणानुयोनेएकंसक्षत्रियादेरपिस्वस्ववर्णानुयानंतुल्यानुयानं उत्कृष्टानुयानंक्षत्रियस्यब्राह्मणानुगमनंः तथानथावैश्यस्यक्षत्रियब्राह्मणानुयानं तथाशूद्रस्यद्विजातीयानुगमनंतत्र

तुल्योत्कृष्टानुयानेवसनसहितकोनस्यवाघवर्षिष्ठिस्यक्षाज्यंप्राग्रूपमुद्धेदथस्तिनमशुचिस्नानवर्णानुयानेपक्षिणेपकांतरानुब्रजनरहनवेद्यंतरत्वेत्रिरुत्रंकृत्वासुनग्नाप्लुतनग्नांतंयथिरांशंचक्रुर्य

तुल्योत्कृष्टानुयानंतस्मिन्कृतेवसनसहितः सवस्त्रः अवाप्लुत्यासचैलः स्पृष्ट्वाज्यंघृतंप्राग्रूपविप्लुद्धेत् प्रसिद्धप्रेतंहुत्वाज्यार्थनं तत्रच अनुगम्येच्छप्रेतेनज्ञातिमज्ञातिमेववा : स्नात्वासचैलः स्पृष्ट्वाज्यंघृतंप्राग्रूपविप्लुतमितिमनुवचनंमूलः हीनानुगमनाशौचमाह अ

यद्दिनमिति ब्राह्मणादेः क्षत्रियाद्यनुयाने अनुगता ब्राह्मणादिर्दिनमहो रात्रमशुचिर्भवतीति शेषः पक्षिण्येकान्तरेति एकान्तरानुयाने ब्राह्मणस्यैवमनुयाने क्षत्रियस्याहरनुयाने पक्षिणी रात्रिः अशुचिनामिति मिश्रनवेत् ध्वंतरत्वेत्रिरात्रं घ्वंतरत्वेद्ब्राह्मणस्याहरनुयाने त्रिरात्रे अनुगा ता ब्रायतोः शुचिनवेदिति संघधः त्रिरात्रांनंतरकृत्यमाह त्रिरात्रंकृत्वासुनद्यामुनमज्जेत्स्ना त्वाशुपमनमज्जनंप्राणायामश्नानंकुर्युः तदनंतरंसर्विन्नोघनप्राश्नानंकुर्युः एवंशुद्धान वंतीत्यर्थः तद्याचयारश्नारः प्रेतान्नतंत्रयः अजंबालोन्नामऽर्बल अनुगछेन्नायमानेसत्रि रात्रेणशुद्धति त्रिरात्रितुनस्त्वर्णनदीगत्वासमुद्रंगांप्राणायामश्नानंकृत्वाघतंप्राप्यविशुद्ध तीति शु अघांधकारिविशेषेणाधिकारविशेषेचतुर्दशाहेनदर्शाशाहेनदर्शयति नानेनानः विना अंबूमाना आचार्योऽपनंयवेदाध्यादकपकः एत्यः अनलजलतिलानदद्यानाद्यनल जनतिसदः एवंविधोब्रह्मचारीनदद्याशौचः नदद्याशौचमानुनवति नदद्याद्येवशुद्धाशुद्धे नवतीत्यर्थः अस्येक

अस्यकृतदः अनलजलतिलदः नदद्याशौचः सत्राशौचेपुनर्दहनमनधिकंकार्येशुनः शुद्धोनवतीत्यग्निसंधिः एनद्व्याचार्यविरुद्धाध्यायात्रिर्दृष्टापिद्वेनात्रा सकृदात्रचनात्स्वीया त्रचनैःसहसंविशेदिनेनश्नाख्यानेप्रितास्वरायांस्पष्टीकृतं अन्येत्विति अन्येब्रह्मचारिण्य तिरिक्ताः अज्ञातिकेशोयद्यनलजलतिलानदद्यतिनदानअसुक्कासुनासनदाशौचमाजाःस्युः त

रतांनांबाचार्यकेस्याऽनज्ञातित्वेब्रह्मचारानदद्याशौचोऽन्येस्यकृतदःपुनर्दहनेचाधिके कारयेतु अन्येत्वज्ञातिकेशोयदिदतिनदानअसुक्कासुनाःस्युःकुर्युःकृत्वंचाघमदहनविधौनंत मेवाप्नुवंति ४७

दद्याशौचेनैचेनैवाशौचंवतःसुरितिमाध्यंदधिकंकृछ्त्वंचाधिकुर्युःतनःशुद्धानवंतीत्य र्थः अघमदहनविधौ पदाच्चघमदाहकालदातनंतमेवनावप्राप्नुवंति नेननेनाधमेनतुल्या नवंतीत्यर्थः एनद्योनमस्तयेंत्राचरमनंतमदहिणीतं ४७ अथदेशीतरमनस्यस्त्रीसा नेचविधिंचदर्शयतेमाद्यः पालाशाग्निनिः आहिताग्नेः साग्निकस्याग्निनिःप्रतिकृतिंतत्राग्नौ

नकादिग्धोक्तविधिनापालाशीपालाशाग्निनिर्मितांप्रतिकृत्वातावद्भ्रातृणांदशाहाद्याशौचाः स्युः तत्रतत्रत्रयाणांअनाहीताग्नीनांपालाशपालाशादिप्रतिदग्धाग्नयस्त्रयाणांहानिस्त्रिनमाशौचंकुर्युः अत्रौनयत्रप्रसंवह्निष्टवचनं आहिताग्नेस्त्वेवमग्निर्यत्तेनसंस्कारंकृत्वाश्रावयेदाशौचः अनाहिताग्नेस्त्रिरात्रमिति सुधिष्ण्यैर्नदासंनिस्त्वेवंदग्धमश्वकटाग्निना अग्नौस्वाग्नय-

पालाशीमाहेताग्नेःप्रकृतिमयवाः स्त्रीनिदग्धादहनाद्दाघाशौचाज्ञातयस्तत्तत्रत्रयाणांत्रीण्हान्येकुर्युः अत्रोविप्राद्यशौचेसकृदहनमदंस्तावदाशौचकृत्स्याच्चावन्नेषांतदंनेव्रतमपिचरेद्रोदनवैकरात्रं १५

यस्योभयस्याहसुकालबांधवै एवंवर्णत्रयंदग्धाग्निमग्नुक्तौनिवत्र्यत्रयोविप्रा रा० मा० हि १४
हिंत्र्यहोऽसकृज्योदनाद्दाघाशौचवतांगहेःअदनंअत्रंसकृदेकयारमपिअदनुंजनतावदा
शौचकृत्तेषांयावत्कालप्राशौचंतावदाशौचंकृत्अशुचिःस्यात् अंतेआशौचांतेतद्व्रतमपिच
चरन् आशाचांतेयस्यद्व्रतविहितंनदृष्टिंचरेत्कुर्यात् तुनयत्रदग्धाहानिकुलस्यात्रतुज्यत
इतिविद्याचरणादिप्रोक्तं

रोदनेवैकरात्रंप्रेतयधिकैः सहैदकृत्तेरेकरात्रमाशौचकृत्स्यात् तथाचपारस्करः सतस्यबोधे
वैः सार्द्धकस्यानुपरिवेदनवर्जंयेत्तदहोरात्रंदानंयाद्यादिकर्मचेति १५ अत्राशौचमाहेनाशुचि
त्वावाचिनाऽस्यस्वस्यप्रतीतौऋद्धजातायांजन्माशौचेतदंशेऽशक्तेनाहजन्मतानिज

तत्रपैजन्मस्वस्यनाशौचवतिकुलस्यांशावर्जंयेत्पितुस्कस्मात्तद्ध्वंसचै
लात्तदनिधनकृताशौचकेत्येत्रिभागे सर्वाशास्योपरीत्थंमहतिचयनंवृ॰
त्तमाशौचेनेत्योपरिष्टाद्यनुग्रहजयोर्दासयोराद्यवोर्ध्वं १६

त्रानिमित्तास्वस्यनास्वस्यनावेत्येवमर्थः पितुर्विशेषमाह स्तात्तद्ध्वंसचैलादिति सचैल
स्तात्तद्ध्वंपितुरस्वस्यनाशौचवतीतिपूर्वेणसंबंधः तथासवर्णःजातेपुत्रःस्तानेसचैलंतुवि

धायते मातासुद्वेदग्राहेनस्नानात्सर्वशौचंपितुरिति श्रेणिरास्वस्रादिकेसपिंडिकावर्जंसस्य
र्शौचंनिषिध्यतेरत्निमात्रशौचेप्यस्पृश्यत्वंसंकोचमाह अथेतिनिधनकृतशौचकेमरणनि
मित्तशौचके अत्यंतिरात्रादिके त्रिरात्रेत्रिरात्रे पूर्वोक्तोयरिप्रथमोक्षादृपरित्रंयंग
दुयंनास्पृश्यतानोभवतिसंबंधः दन्तंमहतोवदनाद्दादिकेपिचरन्तंएवमेव यदिसपिंडने अ
स्मिंश्चपनप्रथमदिनेएवनदृनमासीन्नदेवायंनागलक्षणःप्रकारनोवेद्यदितुनक्तंनस्यात्
र्हिनस्योपरिष्टादस्मिंश्चपनंप्रथमदिनेएवदृनयनानंतरंदिनात्रिधाविभज्यप्रथमभागंत्य
क्त्वोत्तरभागद्वयेस्पृश्यतानोभवतीतिपूर्वभागेत्वत्येवेतिस्यस्पृश्यस्तथा तात्पर्यं स्वाशौच
कालादिज्ञेयं स्पर्शनेतुत्रिभागद्वयेस्पृश्यः ब्रह्मविट्क्षत्रविप्राणांयथा शास्त्रंप्रलोदितमितिस्मर
णात् तथादन्ताद्दादित्रिभागेकृतेसंचयनेक्रमात् अंगस्पर्शनमिच्छंतिवर्णाशौचत्वदर्शिन त्रि
चतुःपंचदशाहानिःस्पृश्यावर्णाः क्रमेणविनिर्देशस्मरणात् अथतुधिकारांतरेःऽरुजयो
स्वरुहास्त्रियो

DR. BHAU DAJI
डाक्टर भाऊदाजीलाड्यमारकम्
MEMORIAL

दंतामयोरास्वयोर्ध्वंस्नानानंतरंअस्पृश्यतानोभवतीतिसंबंधः १६ दासनेदेनास्पृश्यकालनेदंसघट्ट
दृतपर्वार्द्धेनाह अन्नेनेतिअन्येनोपानयोरत्नदानेनगृहानयोर्दासदासर्यातुपुनः त्रिरजनिचरणात्
रात्रियंगमनादूर्ध्वंस्पृश्यतानोभवतीतिपर्वलोकेनाचयः तुशब्देनपूर्वस्माद्विशेषद्योतकः दन्तदासादि
कानांस्वाम्याशौचाद्दसंख्यासमदिनगमनादूर्ध्वमस्पृश्यतानोभवतीत्येवाचयः आदिशब्देनदासादिका
नांसंग्रहः स्वामिनोयान्याशौचदिनानितेषांसंख्यासमदिनानामतिक्रमणादूर्ध्वमित्यर्थः अन्यत्तु

अन्नेनेतिपानयोस्कत्रिरजनिचरणाद्दन्तदासादिकानांस्वाम्याशौचाद्दसंख्यासमदिनगमनादूर्ध्वमस्पृश्यतु
कंजानोऽयंऽपत्येतुनस्मिन्नहनिनिशिचसंगत्यार्थेषुयोग्याः सर्वाशौचंसदानोभवतियतिवनिवस्यर्थस्त्रि
नानां १७ ॥

सक्रंदासस्यस्वाधिकर्मणेवयोग्यतानैमित्तिकाधिकारेणतासूतिकायादश्याः स्वप्रसवन
निमित्तमस्पृश्यत्वंमामभित्येनसक्रंदास्याद्यशौचेसद्यः शुद्धेत गर्भदासीनक्रंदासीस्वहाशुचिरिति

स्मृति तथादासादासादस्वसर्वोवैश्यस्यवर्णस्ययोनवेत् तद्वर्णस्यनवेच्छोचंदास्यामासनुस्मृतनैक॥
मिति-शंखिनोवचनंस्मृत्यः इदानींजोजानाशौचेजननमिमित्तेयत्कार्यंतत्रस्मृतिपुराईसाह जातशौचत्ये॥
-अथमर्थः-अथत्यंगजाद्यानिकर्माणियस्मिन्दिनेयं-अपत्येजाते सतितन्मंगलाद्येषुतस्याधत्यस्यसं
सुतस्मिन्नहन्निसत्यामेवनिशिचयोग्याश्रत्यवयः-अथमर्थः-अथत्यंगजाद्यानिकर्माणियस्मिन्दिनेय
स्यांचनिशिविहिनानिनेषुप्रथमदिनादिसाध्येषुकर्मसुसर्वेस्मृतिकिनस्मिन्काले योग्याऽधिकारि॥
णोभवंतीति तथाव्यासवाक्य स्मृतिकाशसनित्यादन्तदानामदैवतः तासांयागमिनित्यार्थसुद्धिर्जन्मनि
कीर्तनाप्रथमेदिवसेषष्ठेदशमेचौवसर्वदा त्रिषुनेषुस्कुवीतसकंपुत्रजन्मनीति उक्तशौचस्यसर्वपु॥
रुषविशेषे-अथावादमाह सर्वशौचमितिएतत्शौचमशौचंसदासर्वकालं यतिसंन्यासिब्रह्मचा॥
रिणः-अत्रचर्यस्तिनत्रयविधोव्यवहारएतेषांनोभवति एतेषयादयोनकर्थंविदथाशौचंनजेन
भवंतीत्यर्थः॥

-अथयेषुयेषुकार्येषुयेषांसत्रकिनांनात्कालिकासुद्धिस्तेषांनामष्टादशावृत्तेनाह तत्कार्यैर्द्विति येषायानि॥
कार्याण्यग्निविकार्यविहितानिनेषांनेषुनेषुकर्त्तव्येषु-अन्यमाध्येषु सर्वशौचंसदानोभवंतीति पूर्वश्लोकशा॥
तेनान्वयः-अत्रसत्रिणोऽनग्नयप्रवृत्ता ब्रह्मिनःप्रारब्धप्रायश्चित्तलक्षणव्रताःनयोराज्ञेति विक्रःनयथा॥

तत्रकार्येषुसत्रिणइतिनयवदाक्षिनर्त्विक्स्वदेशाचेत्रापस्वयनेकस्मृतिपाठनत्रिषकृद्विद्याव्याकुराणां
संप्रारब्धेषुदानोपनयनजननाहसुद्धप्रविष्टाचजातार्थाधियज्ञयर्थरिणार्थमाद्यस्यवेष्टनादर्थे॥ २८॥

नराजसेवकःदाक्षिनोमाजकर्त्विक्निजोऽध्वर्यादिकर्मकारःअनेकस्मृतिपाठनोबहुवेदशास्त्रबाध्या॥
पनःआतुरोरोगाअन्येतुप्रसिद्धाएषांसर्वशौचंनैवभवनात्यर्थसंप्रारब्धेषुदानादयज्ञयर्थांताःप्रसिद्धा॥

एतेषुसंप्रारब्धेषुनि॰ पाद्यमानेषुएतदर्थंएतन्निमित्तेकार्येएतैः मन्त्रादिभिः संसाध्यमानकार्यैरित्यावश्यके
षांसवशौचेनशयनासनेनौ॰वसंबंधःतथाचयाज्ञवल्क्यवचने ऋत्विजांदीक्षितानांक्रयक्रियकर्मकुर्वतां
सत्रिव्रतिब्रह्मचारीक्षत्रब्रह्मविदांतथादानेविवाहेपक्षेचसंग्रामेदेशविप्लवेचापद्यपिचकृष्णांसद्यः॥
शौचंविधायसरति कृष्णदशौ॰निक्षाद्याःतथाचप्रचेतावचनमपि कारुशिल्पिनोवैद्यदासास्तथैव
चराजानोराजसत्यास्त्वसद्यःशौचाप्रकीर्त्तितास्रति॥ १८॥

ग्रम०
१७

इदंनीलस्यविशेषादद्यशौचापवादमेकाग्राह्यतेनाहनाशौचास्रि पतिपतिनासुस्त्र्येतरोक्तासुपत्न्यादिद्या
तिनीषुचस्त्रीषुप्रव्रजितासुपाखंडाश्रितासुवाज्ञातयःसपिंडाःशौचाश्रौचनाशौचस्यःतथादोषात्दोषेणहेतुनाये
पाषंडवेदानुक्तधर्मानाश्रमाश्रयंतेपाषंडिनः व्रतविहितलिंगधारिणस्त्रियावप्रचौराः अननुज्ञातरजहृ

नाशौचाक्षात्रयस्रु पतिव्रतपतिसुब्रह्मविद्सुनित्यंदोषात्त्यक्तेडिचौराश्रमरहितसुरापेयेहीनेषुसुसं
दर्भस्पर्शेपप्रक्षिप्तिपपशुद्धिःकीर्तिकाद्यैर्हतेषुस्वेच्छापूर्वंचशस्त्रास्त्रजलप्रविष्टानास्राक्तेषुमृतेषु॥

राः आश्रमरहिताःसत्यधिकारेण्यकृताश्रमविशेषपरिग्रहाः सुरापेयाःनिषिद्धसुरापानरताःहीन
नीचाःअधमेसहसंभोगरताःअसुव्रतासुवेष्टानयोनाशौचाःस्युरित्यर्थंअत्रलिंगमवि

क्षिप्तं तथा संदर्योगर्वः तस्मात्तद्वर्णबुद्धिपूर्वं सर्वादात्तदिवाकात्रिरंडाश्वत्थनानपक्वंसामिमुखेनये
नग्नष्टाः संतस्तेदृनाभेषुमृतेषुनाशौचाः स्युरित्यर्थः तथास्कोक्षा यंवृक्षास्तं
पूतोदंश्वननौग्निःजलंवा हि विषंवस्त्रनागादि स्पृष्टाशाकमविदलोमत्यागः आदिशब्दाद्विनष्ट
गुणादि एभिःप्रकारैर्मृतेषुभिन्नातयोनाशौचाः स्युरित्यन्वयः पावंशनाग्निमाभेना न्यत्रघः काम
शादिकाः सुराप्यास्वात्मत्यागिन्योनाशौचोदकभाजनानियोगाश्चेश्वरस्मरणात् १९

राम०
१९

दानामाशौचांशयदपाद्दे पंचद्विंशतिमवर्षेनाद नाशौचमिति यातिगतिः मरणमितियावत् जा
तंजन्मतन्निमित्तमाशौचंया तिजाताशौचंतस्मिन्सकृच्छ्रिमेवानिमित्तांतरकृतेचाशौच एवशाका

नाशौचंशाककाष्ठाजिमत्यशणतणक्षारनारामिषेषुपुष्पेमूलफलेषौषधिमधुघृतस्नानिवे
ष्टामनौज्ये दद्यादद्यादिमानिस्वयमनुमन्नमाश्वासितोयातिजातेशौचेवकृच्छ्रिमेवा
पतितमपतितेषापिसर्वंशुचिस्यात् २०

मैंद्दिष्टामनोज्यांनेषुद्रव्येषुनाशौचंसंबंधिदाहोनस्यात् एतानिसवशौचेषपिनायुद्धानात्यनि
प्राय -प्रेतत्वपदपिसप्तमंतपदानिमाशौचमित्यनेनप्रमेकंयोज्यानिदद्यादिद्यादिमानिस्वयंमनि

नोनुमन्नमान्न नस्त्वाम्यनुज्ञयार मानिन्नाकादानि स्वयमान्नौ घरहितः पुमान्स्ये स्योदद्यात्स्वयं
चाद्यच्छ एवंकृतेदोषो नभवतात्यग्निसंधि तयापणितमपणितंमचर्यपण्यशुचिस्याद्विनिमयश्चं यथा
हमरात्रि जवणीमधुमांसेक्षुपुष्पमूलफलेषुच शाकक्षीरौदनौश्मदधिसर्पिः पयः सुच नि
ओषधान्निनेचैवपक्वापक्वेस्वयंग्रहः पण्येषुचैवसर्वेषुनाद्यौघमूलफलानि स्त्रियंकृतेनस्यज्ञा
तं अकृतेतदादि एतत्यक्ताः पक्वीस्यनुज्ञानमन्नमप्रवृत्तविषयंक्षेयं स्त्रीनसत्रप्रवृत्तानांमाम
मन्नमगृहीतं मुक्ताः पक्वान्नमेतषांत्रिरात्रंपयः विद्वेदित्यंजिरोवचनं २०

रामः
१९

रहानामग्नेरुपादेयौपासनोपादेयत्वमेकविंशतिमवृत्तेनाह जातारण्यग्निनेति प्रवक्ष्यपरिणा
यनविधेर्विवाहात्प्राक्जातारण्यग्निनाद्यधिहुतः कार्यः जातारणिजातमग्नमथो

जातारण्यग्निनार्वाक्परिणयनविधेर्हुताधानकालादद्येणोर्ध्वंतुविधाहितमुनयह
नैनौकिकेनोत्पन्नावे चंजन्याग्निचिंना पित्र्यंतिमनुनुसंस्मिकामेध्यवत्राजन्याछूद्रान्द
मेधनदहत्यनाग्नेनदाहोयदाह २१

त्र्यग्नेनेति यावत् विवाहादूर्ध्वमाधानकालाद्यौताधानादर्वाग्द्वेणवैवाहेनाग्निनाहुतः तत्त
ऊर्ध्वंतुआधानकालात्तत्र विधाहितमुनयहनै विधिना आहिताः विधुक्ताधानाख्यसंस्कारैः

Dr. BHAU DAJI MEMORIAL
डॉक्टर भाऊ दाजी ह्या ग्रंथालयाचे संस्थापक

स्मृतायेदक्षिणाग्नादयस्त्रयमौरवद धिःमलौकिकेनाग्नेषोजातारण्यग्न्यादीनामनावेलौकि॥
केनासंस्कृतेनाग्निनादधिरित्यच्चयः तदर्कहृद्रयाज्ञवल्क्योनः ग्राहिताग्नियेद्याग्न्यंदग्धग्न॥
ग्न्यग्निरग्निः ग्रमाहिनादेग्निरेकेनलौकिकेनाग्नरोजनरनिः क्वचिलौकिकाग्नयबादवैमा॥
ह चंशल्याग्निमिनिप्रेनदग्धौचेज्जात्याग्न्यादीनोपादधात् तदर्कदेवलेन चेज्जात्याग्निरमे ध्याग्निः॥
स्तिकाग्निश्चकर्हिचित् पतिनाग्निश्चिनाग्निश्चसंशिष्टग्रहणोचित्स्तनि रंधनादावयबापदमा॥
ह यद्यानदनेनेत्यादि रंधनेकाष्टघृतमाज्यं ग्रादिग्राहेनयपः प्रस्तनि पयुज्यनेनसंयहः॥
ग्रग्राहनेनेधनादिनायोदाहः मोप्यदाहरनियोजना कृतोमेकृतएवेत्यर्थः तथाचाश्वमः य॥
स्यानयतिग्रमाग्नेग्निमणकाष्टहवींषिचपेत्यंहिसदानस्यचाधर्मेनिणाप्यनस्तनि २१

ग्रथद्वाविग्राहृनेनदहनेनिकर्त्रभिनाग्रधिकारिणएवाह सर्वोमिनि एनस्मर्वेदाहादिकृत्येन॥
यनयनविधेप्राकृत्स्नीमसंग्रकमेधविद्धात् तयाचोक्तंलोगाक्षिणास्त्रीमेधोदकंकुर्या॥
त्स्नीमेधचेनि परंतुस्वयनयनासंभरंस्वगद्योऽग्नेस्नद्धिधानेविंदध्यादिनिस्मृतं ग्रत्रचस्वपेनेत्ये॥

सर्वेत्स्नी विदध्यादुपनयनविधे प्राकुपरंतुस्वशाखाग्रद्योऽग्नेस्नद्धिधाने सकलग्राह्य
विधिज्येष्ठपुत्रो॰ वरीवा पुत्राभावेऽक्रमेणास्वकुलजननीवेशाग्निश्चर्त्विजोवाचार्योवाय
त्कुरुतेवायत्कुर्यग्निथमदिनविधिसोपित्रस्मृकंत २२

दृष्टिनाग्न्याहृनार्थवदितियाज्ञवल्क्यवचनममुसंधयेस्त्रीनामधिकारिणंनिरुपपत्तित्यकत्वे॥
नि सकलेसर्वेग्राद्यविधिंप्रथमारभ्यदर्शा

दशाहात्संस्कृद्योक्तैकमज्येष्ठपुत्रो नुपस्यौवरोमाविदध्यादिति संबंध पुत्रा-भावेकनीविग्राष्ठं
दर्शयति क्रमेणेत्यनेनापरत्यनुक्रमेणास्वस्वकुलज सपिंड सोदकोवा तद्भावेजनन्या
वेश्य वशाज तद्भावेशिष्य तद्भावे-आचार्यविदध्यादित्यस्य सकलेस्यनेनदशाद्वा
तकर्मनेदोनकार्य इतिसूचितं तथाचगृह्यपरिशिष्टे अस्मगोत्र सगोत्रो सगोत्रोवायदिस्त्रीय
दिवापुमान्प्रथमेदहनियोदध्यात्दशाहंत्यमापयेदितिगौतमस्मरनिश्च पुत्राभावेसपिंडा शिष्या
स्वदुःसदभावेऋत्विगाचार्यइति हारीतादेर्नियममाह यत्रेति पुत्रोयस्मिन्देशेप्रथमदि
नविधिकुर्दभावेयस्मिन्नपिसएवयोदेशा तस्मन्नकांतंदशाहयंतंनेनैकमहरितिशेष या
त्प्रथमदिनकृत्यंकृतंतत्रैवदशाहाहयंतंसमापनीयमित्यनियंधि त्रत्रदेशानिय
मेशिष्टचारोमूलनुसंधेय २१

राम० २१

अनाम्नः नामकरणात्प्राक्तुपरनेमत्रेखानमात्रेखननमेव मात्रशब्दार्थंस्पष्टयति नजात
दुनवहाविति स्पष्टं नामवर्षत्रयांतःनामनामकरणंतज्जन्मारभ्यवर्षत्रयांतः वर्षत्रयमध्ये

तपैअनाम्नःखानमात्रेनजातदुनवहौनामवर्षत्रयांतःकामंचोर्ध्वंतुत्सौनवनउर
नेजौवौत्सकेचौत्सयुक्ते नित्यौकालाविशेषादथयित्वासुखराःस्नापयित्वावस्त्र
गंधाद्यैःशोभयित्वामन्मथरवननेयोग्यमाज्ञेयविंतिम २२

उपरनेजातदुनवहौकामंस्वेच्छयानुष्ठेयोननियतौतुर्ध्वंवर्षत्रयानचैतरं-अकृतचडेषुपर

नेनित्योनित्यौनघनकृनचकेनुविशेषमाह चौलमुक्तेनित्योकालाविशेषाद्वर्षत्रयाआगमि
कृनचौडेनित्याविशेषस्यार्थमुक्तावनविधिमाह अथेनि पितृमखराः पितृमुख्याःखनने
योग्यंप्रेक्षंसंस्थापयित्वा अथानंतरंश्रेष्ठरत्नगोधाद्यैः शोभयित्वा आज्येविलुप्तनिखनेनेयुर्वि
निविशेषः अत्रमृतेऽनष्टिवर्षनिखनेनूत्रकपरिदंकंतनरनियानुवत्स्वयंचूनं तथासुनष्टिवा
र्षिकंप्रेक्षंनिदध्युर्बंधवाबहिः अलंकृत्यमुद्यौनूमावस्थिसंस्कारोनापिकायौद्धक्रिक्रिया अर
ण्येकाष्ठयत्यकाक्षिपेयुस्तत्रमेवचिनिमत्सुवचनं तथासुनष्टिवार्षिकंप्रेक्षंघनाक्रंनिखने
बहिः यमगाथागायमानोयमसक्रमनुस्मरन्नेनियमंस्मरंश्चापिमूलमित्यनुसधे
यं२३

रदानाश्वनयेवयमनेवणीविशेषेणद्वारविशेषमाह प्रत्यक्द्वारेनि अथनिसुरंमनेब्राह्मणेम
नेमगर्याःप्रत्यक्द्वारापश्चिमदिक्द्वारेणबहिर्नापयित्वाग्न्यवेज्ञानयोवनायः पूर्वंवृक्षद्वपुरः

प्रत्यक्द्वारानगर्याबेहिरवनिमुरंक्षत्रियंत्नरेणाक्द्वारेणवैश्यंपितृदिशिवृष
लेनापयित्वानुपापुःयुःबायः पूर्वंमनष्टिग्नरवरतोनानुमानेनियामः स्यैःस्यहोथ
वोढोयदिनवतिमत्नः प्रेतनाथानुत्रमुक्ति २४

मैं
मरंयथानवस्येवमनुष्यमरनुगच्छेयुः अथमनुगमननियमोद्विवर्षाधिकावयोमतौज्ञेयः न
थाहज्ञेयाज्ञव क्त्र आश्रमशोमाट्नुव्रेत्यरनरोज्ञानिनिर्मनरनि क्षत्रियंनूंनरेणद्वारेणद्वारेण

वेश्येनुप्राक्कुद्वारेणवृषलंश्वद्रंपुरद्वारदक्षिणस्योदिशियद्वारंतेनसनायित्वासर्वेज्ञानयोवर्षयः
पूर्वेद्युर्वृद्धपुरःसरमनुपसुत्यंचयःनरथाचस्मतिःदक्षिणेनमनंमतंश्वद्रंपुरद्वारेणनिर्हरेत्न
पश्चिमोनरपूर्वेस्कयथासंख्यंद्विज्ञानयरनिर्दानोवयोविज्ञोषमनस्यानुगमनमियमोयवा
दमाह उनद्विशारदुपरनाविनि उनद्विवार्षिकमतोमनोश्रुयाने नुगमेनियमानियमोना
स्ति नर्दुपरनावसुगमनकर्त्तव्यंनानावस्मकीनियावत्न अत्राविदूर्योक्तायात्रवक्तस्मनिमूलं
अथश्वद्रकनस्यर्नचहनयोर्दोषमाह श्वद्रैःस्पृष्टयोर्होयद्वीनि यदिमनःप्रेनःश्वद्रैस्पृ
ष्टोयद्यादृष्टोनवनिनदानस्यप्रेनस्नावानमुक्तिःएनमुसमुद्रासणाछिनिद्रेयंतयामनु नंदेव्य
स्वेषुनिष्टसुमतंश्वद्रेणहारयेत्न अस्वग्यंछिद्रुनिनिसास्योक्तप्रमंसस्यर्द्विजेनेनि २४ रामः
२३

स्टानोमुदकदानेविशेषंषपंचविंशेवृमेनाह स्नातानामिनि स्नातयःसविंशाःसोदकाश्चमा
नापिनरोप्रसिद्धोपरमसुहृदाचार्योमातामहश्चएषामंनश्रुदनेनित्यंःश्रयमर्थःसविंशानोम

स्नातानोमाहपित्रोरपिपरमगुरोरित्यिमंद्योमोयमित्रप्रनास्वस्त्रीयपाज्य
श्वसुरगुरुसुहृद्याज्ञकानांयथेछं नश्राज्यब्रह्मचारिव्रतियनिपतिनक्रीव
पांषंदिचोरादिद्युर्यैत्यत्रविंशनत्यजत्यकथमानर्हकासेनुसूक्ताः २५

पिंशोद्देशेन सोदकानासोदकोद्देशेन ब्रह्मचारिणश्चाचार्योद्देशेन दौहित्रस्यमातामहोद्देशेन
६

: चयदुदकदानंनित्यमित्तिनचितयाहयाज्ञवल्क्यःसमानादित्रामाहापित्रानयोऽसुःपतंत्यस्ति
: तथाएवंमानामहायार्यप्रेतानामुदकत्रियेति स्तरत्रनियमानावमाह अथमित्रेति मित्रंस
खा प्रतापरिणीताऽदुहिताचमाता स्वस्त्रीयादयःप्रसिद्धाःएषामंनोदानंयथेच्छयाभवति मनि
यतंः याहमाज्ञयऋणःकामोदकंसखिप्रतास्वस्त्रीयश्वशुरर्त्विग्मातामहीति केषांचिदुदकंनत्यापदमाह न
ग्राम्येत्यादिना ब्राह्मणःसाधित्रीपदमाहचक्रवार्यप्रसिद्धाः एतेप्रेतायोदकंनदद्युरित्यवयःतेकस्य
पेक्षायामाहयोत्वितिप्रेतुप्रेत्रेसंज्ञोविशेषनसज्ञासकर्मणाहीकाःपिंडाद्ययोन्यासंयुदकादिनद्युरिति
तेषिकेक्षायामाहःतेत्विति तेनुयुनःसक्राःपूर्वोक्ताएवंवतथाचस्मृतिः नब्रह्मचारिणःकुर्युरुदकंम ग्राम०
तिनानेच्छतिवद्धमनुरपिक्रीवाद्यानोदद्युस्तेनाग्राविधर्मिणः गर्भनर्तुरुद्धेवसुरथस्त्रीयेषि २५
मरंति २५

अथषड्विंशोनरेनस्कंसस्कारानंतरंपत्कार्यंनदाह संस्कृत्येतिनेस्कलसनुवः सर्वेज्ञातयोबालं
र्वेबालप्रमुखःप्रेतंसंस्कृत्यदाहयित्वासंस्कारस्थलीमनीक्षमाणामादेयमग्निंजित्वाहृदपूर्वं

संस्कृत्यानीक्षमाणाःसकलसकुलसनुयो बालपूर्वंव्रजित्वामादेयेहृदपूर्वंपर्य
सिसवसनाएकवारंनिमज्यपाषाणेत्रिःसकृद्वाप्रतिदिनमुदकंदास्यतेदक्षि
णास्याःक्षत्रेनदस्यबावैमनवतिविशिनुप्रातुरुखा८लोदद्दारन्यू २६

दपुरः सरंयथानवतिएवंसमाःसवस्त्रीःएकवारंमिविशिनुमज्यपाषाणेत्रिःत्रिवारंसकृदेकवारं
वातिप्रदिनंप्रत्यहंदद्युरिमाःवधिउदद्दारत्रितिसंबंधःउदकदानेवर्णत्रेनेनदिग्नियंविशादयेयु

Dr. BHADAJI MEMORIAL
डॉक्टर भाऊदाजीइत्याख्यस्मारकम्

दा.स्म०
२५

तावद्विधिनष्ठि ब्राह्मणस्त्याहि मा ब्राह्मणेभ्यतवतिदक्षिणाम्याः दक्षिणाग्निमुखाः क्षत्रियेभ्यतवति
त्तदङ्मुखः खाः विधिवैश्येभ्यतवतिमाप्राङ्मुखास्तिसंबंधः अथमूत्रंयथाविधागंशूद्रीयमग्नीसंयो
ज्यातेवेस्यमाणाः अधोऽधुपवीतिनश्चातेपस्मतिः प्रेतमस्यबोधायथावृषमुदकंअवतं
र्यनोहर्षयेयुरुदकांतेप्रसिचेयुरपसव्ययज्ञोपवीतवासमोदक्षिणाग्निमुखाब्राह्मणस्योङ्मुखा
प्राङ्मुखाश्चक्षत्रियवैश्ययोरितिप्रचेतोवचनंच तथासकुञ्चसिचेयुरुदकंग्रामशौचेयाज्ञवल्क्यस्मृतिरपि
याज्ञवल्क्यस्मृतिरपिःत्रिप्रसेकुर्युःप्रेतस्यत्रिवितिप्रचेतोवचनमविरुद्धमित्यनुसंधेय २६

उदकदानानंतरमनुसरपिस्नायुःस्नानंकुर्युःतत्रौर्ध्वदैहिकंतदाह त्रिरित्रिरिति त्रिरित्रिरि

स्नायुर्न्यूनोपितत्रित्रिरित्रिरामनस्नानाद्वानयो ह्यत्रिवाक्षीतोत्यत्राद्यानावामिषस्नव
णपथःक्षारमत्रंत्यजेयुःस्त्रीसंगंसंस्नानिकंसमहसमनमुद्रोदनोद्यासनानिना
र्णास्नीर्णाक्षितौनेष्टथगतियनासंविशेयुर्निशायां २७

दिनेत्रिनक्तंयः अमोजनाःसंतः अहर्निशमेकप्रहरंवाअनश्नन्तः क्षीतोत्यत्राद्यानावामंत
क्षीतंकपेणप्राश्नंत्यत्रमयाद्यितंपुनरामिषस्नवणपथः क्षारमत्रंत्यजेयुः एतच्चष्टं तथाद्यासंशे

मंगलानिप्रसन्नहृन्नमुद्गेदनोद्गासनानिप्रपित्यजेयुरितिपूर्वेणान्वयसंबंधः अथनिर्गाकृ
त्यमाहनाणांस्नाणंक्षितौरटन्ति नार्णतृणनिर्मितंयद्दारुरणंते नास्नाणंस्नाद्धादिनायाऋषि
: क्षितिः तत्रानियताःब्रह्मचर्यादिनियमयुक्ताएवकुर्निगायांसंविशेयुःस्वपेयुरितिस्वप्तमन्या
नुः अत्रचः क्रीतलब्धोद्गानाऋोस्वपेयुर्यकृष्टयजीतियाज्ञवल्क्यवचनं तथागृह्यनूब्रजि
त्वाधः प्रस्तरेअहरहरंतःग्रामारन्यकीतोत्यनेवर्त्तेरत्रितिवशिष्टवचनं तथा अक्षारलव
णान्नास्युर्निमज्जेयुश्चतेअहः प्राश्नाश्नंनाश्नीयुःग्रामारंक्षेएवकुक्षिवचनुवचनंच अधः
शय्यासनिनोब्रह्मचारिणअस्वर्ग्यौतमवचनंमूलमित्यनुसंधेयं ७

रात्र०
२६

ऽदानोदश्नाहस्यंदिनाविधिमहाविशेनवृतेनाहसंस्कर्त्तेतिः संस्कर्त्तृष्टाहकः दहनमः महना
नंतरंप्रत्यहंप्रदिनंश्नाहावधिर्म्पुंजेचनावेद्यासवेदर्भसत्यमुद्गायेणकेकेपिंडंसमंसमधुयथा

संस्कर्त्तादिर्म्पुंजेसमधुदहनमंतः प्रत्यहंपिंडमेकंभूमनावेद्यावेयेनप्रथमदिन
चंरुप्रथमेद्योपरिष्टात् दद्दाश्नादेवगल्पंचयनदिनमिदंचादिमोह्यंचनुर्णामेक
मिभूमसनमेद्यादिनमवमादिनेद्यासुयेनेनुनैतम् २२

नवतिनथाश्राद्धावयेनदद्यावद्भागदमेकैकमेवपिंडंदद्याद्दितिमेधः तथाचस्मृतिः नवत्रि
र्दिवसोर्द्धत्रिवर्षिकाभूसमादिनः दर्शमंडमुभूज्यरात्रिशौचेशुचिर्भवेदिति अत्रभूमावित्य

नेनपाषाणादिव्यवच्छिन्नैः सचितयोर्क्रमेणैव नूमोमाल्यंपिंडेपानीयमनुलेपनं च द्युरितिपिंडदानेप्रत्यहमित्याहप्रथमेति प्रथमदिनेयत्प्रत्यं तदेवोपरिष्टाद्यावद्वाद्धंकर्त्तव्यं तेनसुप्रक्षांतरमुपादेयमितियावत् तदूर्ध्वमुनः पुछमुनिर्मिश्रालिनासक्रुन्निवापिश्राद्धैर्वाप्यधिकारेप्रथमेहनियत्प्रत्यं तदेवस्याद्वाद्धिकमितियावत् अथचयनकालमाह दाहात्प्रदेवेतिचयनदिनं दाहात्प्रदेवाख्यंननुमरणदिनात् अस्मिंश्चनंदशाम्रतादृक्क्रयथातिथात्यंस्मिरोवचनात् इदंचयनआदितःदाहतनःयामित्वत्वारिदिनानितेषांचतुर्णांदिवसानांमध्येएकस्मिन्नूदिस्मिन्नूदिनेदाहतःसाग्रप्रेवाहनि नवप्रेवाकार्यमितिशेषःतथाचसंवर्त्तः प्रथमेहिप्रतीयेवासप्तमेनवमेपिवा अस्मिंश्चनंकार्यंदिनेतत्रोक्तेः सहोति स्यंतरंचद्वितीयेत्वस्मिंश्चयइति तथाविष्णुरपि चतुर्थेदिवसेस्मिंश्चयनं यकुर्यात्तेषांचजंगामनमिप्रक्षेपइति २८

स्नपनादिविधिमेकोनत्रिंशेनवृत्तेनाह वर्षांयेमिवृद्धेभ्रुतेसंस्थितेमनिनेपुनः स्नानकांतेदशमेहनिशुचिवस्त्रंनवच्छेदनंचकनीयांस कुर्युरितिशेषः उपरिचपनंमूर्ध्वकेशानवा

वर्षांयेस्यकृतेनरपरिवृत्तनस्वछेदनंस्तनकांतेमध्येयाकेचिद्वृद्धाःपितरपरंमगुरुश्चेवयावादि नित्यं श्रुत्यस्मात्तेंशुनार्थंनखिनमनखिनंस्वस्वगृह्योक्तिं त्यक्त्वाक्षानंचदद्यादशुनन्नयनि देनसुरेभ्यःशुनार्थं २९

श्मश्रुवपनं वायवाकेचिन्मध्येश्रौचमध्येहिनाथेतनाथेपंचमेसप्तमे याज्ञिकश्चिन्नित्युचुःतन्नदेवलवचनंदशमेहंप्राप्तेस्नानेत्यामाह्निनवेन तत्रत्याज्यानियामांसिकेन्नंश्मश्रुनखानिचेति तथा

चस्मत्यंनरमपि द्वितीयेहनिकर्त्तव्यक्षुरकर्म प्रथमतनतीयेपंचमेवापिसप्तमेवाप्रधानरनिवपणे
निमित्तविशेषेणावश्यकतामाह पितरमगुरुश्वेवमादि नित्यमिति एष्टे। वसंक्षिनेसुवा पोवपने
निमित्तविनदादिकर्मनित्यस्यावश्यकंपुत्रादीनांनेतरत्रेतिभावः नदृक्रंयोगिनागंगायांनाकरे
केयेमानापितरोयुरोमनौ आधानकालेचसोमेचवपनंसप्तमस्यमिति सनकांनेयकर्त्तव्यंनदा
ह-अत्रेति-अत्रेति-अत्रयज्ञमार्नकर्मकर्त्तव्यतयाननिनरुक्तं यज्ञोनाकंनस्वर्कःस्वरद्यतोविदि
त्यादिनंतरंकृत्वानुष्ठायपश्चदश्रुनयनिदे-श्रश्रुनयनाम्नाथंश्रुनप्राहपेचसुरेत्योविप्रेत्योदा
नंदत्यादियेनस्मृते २९

-प्रथमायंदध-आगतानांप्रेतगरप्रवेशनविधिर्विप्राहनेनाह दद्युर्निमंत्रिताःपर्वोक्तानवापस्रश्रा व
वहिर्नस्नापकाः-श्रमंत्रिताश्चसर्वेविप्रदेत्वा दत्तेविप्रेनहेश्रमनः प्रेतस्यसंबंधिगृहेवजित्वा-श्रस्यद्वारि प्र
ग्नामिनमनसोःवहिर्नत्रिनाः संनःनिवेपत्रंविदश्यचर्चित्वापश्चद्वाचम्यानंतरमग्रेबुप्रनतीन्प्रसिद्धान्

दत्वाविप्रंसविप्राः परश्राद्धवेनस्नापकाश्चवजित्वानृहेश्रमद्वारिचास्यप्रणामिनमनसोनिवेपत्रं
विदश्य-प्राचम्याग्रेबुद्भर्वोक्षुरवरेषमानक्षनानोमपंचम्यष्ठासिद्धार्थनिलान्यवदधदिपदंन्य
स्यसर्वेविप्रोपुः ३०८
प्रसिद्धानस्यादधदिपदंन्यस्यदत्वागृहेप्रविशेयुरितिसंबंधः तथाचस्मृतिः रतिसंस्पर्शगृहेसुगृहना
स्नपुरः विदश्यनिवेपत्रंचालिनिपनाद्वारिवेश्मनः-श्रावस्याप्रादिसविसंगोमयंगोरसर्षपान् प्रविशे
युसमालभ्यकृत्वाश्रमनिपदंग्नेरिति ३०८ श्लोकोऽयं इदंपुस्तकं महिपतरावलक्ष्मणसमाप्तं॥

Digitized with financial assistance from the
Government of Maharashtra
on 11 June, 2017

अथ त्रिंशत्श्लोकीसमाप्तः पत्रे २९